

Gönczöl Katalin

Jelentés

A Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosítása folytán kialakult helyzet vizsgálatáról

Az eljárás megindulása

Dr. Mizsey Ágota elnök és Fehér József főtktár a Magyar Köztisztviselők és Közalkalmazottak Szakszervezetén belül működő Családsegítő Központok és Szociális Segítő Foglalkozású Dolgozók Országos Szakmai Tanácsának Elnöksége nevében azzal a kéréssel fordultak hozzám, hogy vizsgáljam felül a Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényt módosító (továbbiakban: szociális törvény) 1996. évi CXXXVIII. törvényt. Szerintük a szociális törvény módosítása olyan tevékenységre kényszeríti a családsegítő szolgálatokat, mely azok céljától idegen, és a szakmát tönkretetheti. Elsősorban az együttműködésre kötelezéssel, ennek elmulasztása miatt a szankcionálással nem értenek egyet a panaszosok. A rendszeres szociális segély továbbfolyósításának a felülvizsgálatához az önkormányzatok a családsegítőket vennék igénybe, akik kénytelenek lennének kiadni olyan adatokat, amelyek a gondozott személyek, családok mentális állapotára, betegségére, káros szenvedélyekre vonatkoznak. Véleményük szerint a törvény sérti az állampolgárok személyiségi jogait és a szociális biztonsághoz való jogát, ezért a családsegítők nem kívánnak ennek végrehajtói lenni. Panaszosok véleménye szerint a segélyre szoruló társadalmi réteg nem, vagy csak alig rendelkezik a megélhetéshez szükséges eszközökkel. Ezért jellemző a családokra az alulkvalifikáltság, a nem megfelelő táplálkozás, a súlyos szomatikus (esetleg fertőző) és pszichés, pszichoszomatikus betegségek. A gyermekek kicsi koruk óta ugyanilyen betegségekben szenvednek, elégtelen gondozásuk, tanítási hiányosságai és neveltetésük körülményei miatt újratermelik a családi hagyományokat. Lelki bántalmak, szenvedélybetegségek, kapcsolatteremtési zavarok, érzelmi és más konfliktusok kísérik életüket. Ezért az ő esetükben a segélyezésükön túl különösen fontos a társadalomba való integrálásuk elősegítése.

Érintett alkotmányos jogok

1. A Magyar Köztársaság független demokratikus jogállam, ebből következően mindenkit megillet a jogbiztonsághoz való jog (Alkotmány: 2. § (2) bekezdés).

2. A Magyar Köztársaságban minden embernek vele született joga van az élethez, az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani (Alkotmány: 54. § (1) bekezdés).

3. A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani (Alkotmány: 55. § (1) bekezdés).

4. A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetatlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog (Alkotmány: 59. § (1) bekezdés).

5. Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, jelen esetben a helyi szabályozás különbözőségéből adódó különbségtétel nélkül (Alkotmány: 70/A §).

6. A Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz, öregség, betegség, rokkantság, özvegyiség, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra jogosultak (Alkotmány: 70/E §).

Alkalmazott jogszabályok

1. Az 1993. évi III. tv. 37/A § (3) bekezdése, mely szerint aktív korú nem foglalkoztatott személynek minősül az, aki a jövedelem pótló támogatás folyósításának időtartamát kimerítette, illetőleg igazolja, hogy a rendszeres szociális segély iránti kérelme benyújtását megelőző három évben az illetékes munkaügyi központtal legalább két év időtartamig együttműködött és kereső tevékenységet nem folytat, ide nem értve az Szt. 34. § (3) bekezdés d) pontja szerinti keresőtevékenységet.

2. A 37/C § (1) és (2) bekezdésének rendelkezése szerint az önkormányzat rendelete a szociális segély feltételeként előírhatja a családsegítő szolgálattal vagy a kijelölt szociális intézménnyel való együttműködési kötelezettséget. Együttműködésen az ellátásban részesülő személy szociális helyzetéhez és mentális állapotához igazodó programban történő részvételt kell érteni. Az önkormányzat rendeletben szabályozza az együttműködés eljárási szabályait, az együttműködési programok típusait, az együttműködési kötelezettség megszégésének következményeit.

3. A 2/1994. (I. 30.) NM rendelet 2. § (2) bekezdésének rendelkezése, mely szerint a személyes gondoskodás biztosítása során fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a gondozásban részesülő személyek emberi és állampolgári jogai ne sérüljenek.

4. A 17. § (1)–(2) bekezdése, mely a családsegítés célját a következőkben

határozza meg: a szociális és mentálhigiénés problémák esetén az életvezetési nehézségek elhárításának és feloldásának, továbbá a helyi szociális szükségletek feltárásának és megoldásának elősegítése. Családsegítés keretében kell segítséget nyújtani a szociális problémák miatt veszélyeztetett, illetve krízishelyzetben lévő személyeknek, családoknak.

Megállapított tényállás és a vizsgálat megállapításai

A szociális törvény módosítása a korábbi szabályokkal ellentétben lehetővé teszi azoknak az aktív korú nem foglalkoztatottaknak a rendszeres szociális ellátását, akik már jövedelempótló támogatásban nem részesülhetnek, de elhelyezkedni a munkaügyi központtal való kétéves együttműködés során sem tudtak.

Az önkormányzat rendelete a szociális segély folyósításának feltételeként előírhatja a családsegítő szolgálattal vagy a kijelölt szociális intézménnyel való együttműködési kötelezettséget.

Együttműködésen az ellátásban részesülő személy szociális helyzetéhez és mentális állapotához igazodó programban történő részvételt kell érteni. Az önkormányzat rendeletben szabályozza az együttműködési eljárás szabályait, az együttműködési programok típusait, az együttműködési kötelezettség megszegésének következményeit. A fenti szabályozás ellen benyújtott panasz két lényeges kérdésnek a vizsgálatát veti fel. Az *aktív korúak együttműködési kötelezettségét előíró törvényi rendelkezések támadhatók-e azon az alapon, hogy az sérti a szociális munkás hivatás egyik alapvetőnek tekintett értékét, az önkéntesség elvét. Szabad állampolgár kényszeríthető-e bármiféle magatartásra a létfenntartáshoz szükséges támogatáshoz való hozzájutás fejében.* Ahhoz, hogy e kérdésekre választ kapjunk, szükségesnek látszott annak elemzése, hogy a segélyezettnek a szociális munkásokkal való együttműködésre vagy más magatartásra kényszerítése miként egyeztethető össze a liberális demokráciák alkotmányosságról alkotott felfogásával. Továbbá annak vizsgálata, hogy az európai országok szabályozása és gyakorlata hogyan kezeli ezt a problémát. Álláspontomat a következőkben foglalom össze:

1. Minden alkotmányos demokráciában vannak olyan közfeladatok, amelyek szükségessé teszik az állam számára, hogy állampolgárait akaratukkal ellentétes magatartásra kényszerítse. E közfeladatok a szociális munka számos területén is jelentkeznek. Tipikusan ilyen feladat az elhanyagolt vagy bántalmazott gyermekek családból való kiemelése a gyermekvédelem területén; az ön- vagy közveszélyes beteg gondozásának kezdeményezése a mentális gondozásban; a bíróság előtt való tanúvallomás-tétel, aminek alapján a klienssel szemben büntetést szabnak ki; és ezen túl hasonló problémát vet fel a bűncselekményt elkövetők magatartásának szupervíziója a szociális munkás által gyakorolt pártfogó felügyelet esetén. Tudni kell ugyanakkor, hogy az emberi jogokat tiszteletben tartó alkotmányos demokráciákban a felsorolt esetek egyikében sem a szociális munkás vagy a közigazgatási szerv hozza meg az ügyfelek polgári jogait korlátozó/megvonó határozatot: az a független bíróság tisztje. A szociális munkás tehát bírósági felhatalmazás

alapján köteles élni az akár a kliens kényszerítését is előíró közhatalmi jogosítványokkal. A bíróság szabadságkorlátozó döntésének indoka egyértelműen mások szabadságának (potenciális) sérelme, mások személyének vagy vagyonának közvetlen veszélyeztetése, illetve ennek valószínűsége. A károkozás megtörténtét, illetőleg a veszélyeztetés tényét minden esetben bizonyítani kell. Kérdéses, hogy a tartós munkanélküli lét ténye önmagában véve olyan mértékben veszélyezteti-e mások személyi és vagyoni biztonságát, hogy az esetről esetre való bizonyítás kényszerét elvetve, azt általánosan igazolni és jogi vélelemként intézményesíteni lehessen.

Felvethető persze, hogy ez a kényszerű együttműködés a közjó érdekében történik. A köz gondoskodását igénybevevőktől megkövetelhető annak elfogadása, hogy „ellenszolgáltatásként” a köz érdekében mondjanak le szabadságaik egy részéről. Az alkotmányosság múlt századi felfogásával mindez összeegyeztethető volt: a segélyért folyamadóktól minden további nélkül meg lehetett tagadni a szavazati jogot, és minden aggály nélkül dologházba lehetett őket zsuppolni. Bár az Újvilágban a „workfare” néven elhíresült gyakorlattal mindinkább visszatérnek e múlt századi eszmék, az alkotmányeszmé európai fejlődése más ívet mutat.

Az állampolgáriság-eszme európai fejlődésének éppen az az egyik legfontosabb sajátossága, hogy a szükségét szenvedőknek sem kell lemondaniuk az állammal szemben őket megillető alkotmányos jogaikról. Mindez nem jelenti azt, hogy a polgár a „közjó” érdekében egyáltalán ne lenne alávethető semmiféle állami kényszernek. Ezt azonban az alkotmány csak meglehetősen szűk körben, magát az alkotmányos rendet fenyegető helyzetben – rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején – engedí (Alkotmány: 8. § (4) bekezdés).

A szabályozás alapjául szolgáló vélelmen túl (ti. minden tartós munkanélküli potenciális veszélyt jelent mások személyi és vagyoni biztonságára), az eljárási szabályok is problematikusak:

A jogállamiság-jogbiztonság követelményével összeegyeztethetetlen, hogy az alapvető jogokat korlátozó döntéseket nem a független bíróság, hanem a végrehajtásért felelős és – az ellátás finanszírozásának sajátos megoldása miatt – az ügyben anyagilag is érintett önkormányzati szervek hozzák meg.

Az együttműködési kötelezettség előírása ezért a tartós munkanélküliek állampolgári jogait kellő indok nélkül korlátozó alkotmányellenes megoldás.

Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy az alkotmányellenesség nem a hatályos szabályozásnak a szociális munka szakmai etikáját semmibe vevő voltából fakad. A szociális munka elveinek, szakmai etikájának be nem tartásából még nem következik közvetlenül az alapvető jogok sérelme. A szakmai és etikai szabályoknak kell összhangban lenniük az alkotmánnyal és nem fordítva.

2. Az Európai Unió államai közül *Belgium, Dánia, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Németország és az Egyesült Királyság* jogi szabályozásának áttekintése után a következők állapíthatók meg.

Jogosultsági feltételek. A segély a vizsgált országok mindegyikében rászorultság alapján és nem állampolgári joggal jár. A rászorultság megállapí-

tása jövedelem- illetve vagyonteszt segítségével történik, aminek során az eljáró hatóság tudomására jutnak ugyan a kérelmező életmódjával kapcsolatos információk, ám a segély megállapításakor azok nem vehetők figyelembe, és a segély folyósítása sem tehető függővé a kérelmező magatartásától.

Jogi-igazgatási keret. A segélyhez jutás feltételeit a vizsgált országok többségében központilag (a nemzeti vagy szövetségi állam szintjén) normatív módon szabályozzák, a közigazgatás helyi szervei csak a végrehajtásért felelősek. Az Egyesült Királyságban és Írországban a jogalkalmazás is a központi államigazgatási szervek feladata. E megoldás célja az egységes nemzeti standardok kialakítása és annak megakadályozása, hogy a jogosultsági feltételek alakítását a lokális gazdasági és politikai érdekek túlzott mértékben befolyásolják. (A tisztán központi szabályozás esetén a finanszírozás általában teljes egészében központi forrásból történik.)

A fenti sajátosságoktól két ország segélyezési rendszere tér el jelentősebben: Franciaországé és Görögországé. A franciaországi RMI lényege, hogy a segélynek a létfenntartás biztosítása mellett az igénybevevő társadalomba való visszailleszkedését is szolgálnia kell. Ennek érdekében a segélyt egy sajátos, az igénylő integrációját célzó szerződés megkötése alapján folyósítják. A kérelmezőnek a szerződésben vállalnia kell az integrációját szolgáló programokban való részvételt, míg a hivatal a segélyösszeg folyósításán túl az integrációs programok biztosítására vállal kötelezettséget. A szerződés tervezetének kidolgozása, valamint az integrációs program megtervezése és lebonyolítása a szociális munkások feladata. A szerződést három hónapos próbaidőre kötik, aminek lejártáig a társadalom képviselőiben eljáró szociális munkásnak ki kell dolgoznia az integrációs program tervezetét, majd annak elfogadása esetén a szerződést 3–12 hónapig tartó időtartamra meghosszabbítják. A szerződés újra és újra hosszabbítható. (Az integráció fogalma nem feltétlenül jelent fizetett munkavégzést, a betűvetés megtanulásától, az alkoholproblémák kezelésén át az átképzésig sok minden minősülhet az integráció érdekében végzett szerződészerű együttműködésnek.)

Technikai megoldásait tekintve az RMI áll legközelebb a hazai szabályozáshoz, ezért eddigi tapasztalatai is lényegesek. Az RMI legfőbb pozitívuma az emberi jogok iránti érzékenysége, amit a jogalkotó a segélyezettekkel szembeni társadalmi elvárások szerződéses formába öltöztetésével és így emberi méltóságuk hangsúlyozásával fejez ki. Érdeme az is, hogy a közfigyelem felkeltésével tudatosan törekszik a peremhelyzetűek beilleszkedéséhez szükséges társadalmi erőforrások mozgósítására.

A negatív tapasztalatok között említik a segélyezettek társadalmi ellenőrzésének egyre szorosabbá, közvetlenebbé és személyesebbé válását. A szociális munkás az együttműködés során olyan személyes jellegű információkhoz juthat, amire a szociális hivatalnak korábban esélye sem volt. A szolgáltatás színvonalát veszélyezteti, hogy a szociális munkával szembeni irreális kormányzati elvárások következtében, valamint az ügyek számának drámai növekedésével fokozatosan csökkent a szociális munkát végzők autonómiája (a szociális munkások egyre kevésbé esetkezeléssel, mint inkább különféle hivatalokkal való kapcsolattartással vannak elfoglalva). Ennek nyomán fokozódik annak a veszélye, hogy a szociális munkások egyre inkább

a „köz” nevében eljáró helyi adminisztráció igényeit megtestesítő érdekeit, és nem kliensük javát fogják szolgálni. Problémát jelent a szerződő felek egyenlőtlen helyzete, ami a szó hagyományos értelmében vett, a felek szabad akaratán alapuló szerződéskötést úgyszólván lehetetlenné teszi.

Az Unió többi országához képest a meglehetősen alulfejlett görög szociális biztonsági rendszerben zömében állami alkalmazott szociális munkások vesznek részt a segélyprogramok adminisztrációjában. A görög segélyezési rendszerben nincs általános, minimális jövedelmet biztosító ellátás (ám annak bevezetését tervbe vették). A szabályozás a jogosultság keretfeltételeit rögzíti, azonban – igaz viszonylag szűk körben – lehetőséget teremt az esetek egyedi mérlegelésére is. A jogosultsági feltételek egyértelmű rögzítésének hiánya, az egyedi szempontok figyelembevételének lehetővé tétele természetesen felveti azt a kérdést, hogy a jogalkalmazó nem használja-e ezt a hatalmát az általa – a hivatal által – üdvösnek tartott magatartások kikényszerítésére.

A szociális munkások részvétele a segélyezés adminisztrációjában. Van-nak országok (például az Egyesült Királyság és Írország), ahol a szociális munka és a segélyező tevékenység intézményesen elkülönül egymástól. A szociális munkások legfeljebb informális kapcsolatban állnak a segélyezés adminisztrációját végző tisztviselőkkel, szakértő tanácsadással segítik azok munkáját, ám az ügyek érdemi elbírálásába nincs beleszólásuk. A többi országban azonban a szociális munkások különböző módon bekapcsolódnak a segélyezés adminisztrációjába. Néhány országban (Belgium, Dánia, Hollandia) csak a szükségletek felmérésével és – esetleges – rangsorolásával kizárólag a döntések szakmai előkészítésében vesznek részt és nem a társadalmi ellenőrzés eszközeként funkcionálnak. Így nem feladatuk a segélyért folyamodó állampolgárok életvitelének ellenőrzése, és az sem, hogy arról bármiféle információval szolgáljanak az érdemi döntéseket hozó hivatalnokoknak. A szociális munkásoknak a segélyezés adminisztrációjába való bekapcsolódása olyan csekély mértékű, hogy az érdemben alig befolyásolja klienseikhez fűződő viszonyukat. Ettől eltérő gyakorlattal találkozhatunk Németországban és Görögországban, ahol az állami alkalmazásban álló szociális munkások a hivatás klasszikus értelemben vett gyakorlása helyett inkább csak szociális adminisztrátorként tevékenykednek. Az „igazi” szociális munka végzését pedig – legalábbis Németországban – átengedik a civil társadalom szervezeteinek.

Összegzésképpen megállapítható, hogy az állam alkalmazásában álló szociális munkásoktól általában elvárják, hogy valamilyen formában részt vegyenek a segélyprogramok lebonyolításában.

E tevékenység a vizsgált országok zömében nem terjed túl a rászorultság-vizsgálat szakavatott elvégzésén, néhol azonban a kérelem közvetlen elbírálása a szociális munkásokat foglalkoztató ügyosztály feladata. Ez utóbbi esetben a szociális munkás családgondozást nem végez, e feladatot a civil szervezetek vállalják.

A fentiekből is kiderült, hogy a segélyért folyamodók együttműködésre kötelezése nem általánosan bevett európai gyakorlat. Azt egyedül Franciaországban alkalmazzák a magyarországitól meglehetősen eltérő körülmények között.

3. A továbbiakban azokat a tényezőket mutatom be, amelyek a fennálló viszonyok mellett Magyarországon különösen aggályossá teszik a szociális munkások hatósági feladatokkal való felruházását és az együttműködési kötelezettség jelenlegi formában történő intézményesítését.

A szociális munkások bevonása a segélyezés adminisztrációjába. Panaszosok attól való idegengedése, hogy részt vegyenek a segélyezés adminisztrációjában, teljesen megalapozott. A hazai viszonyok e tekintetben nem vetethők össze a nyugat-európaiakkal. A vizsgált országok többségében a szociális munkástól a hivatal által esetleg nem érzékelt szociális szükségletek feltárását és nem a kliens magatartásának ellenőrzését vagy az adóhatóság elől eltitkolt jövedelmének felbecslését várják. Ezzel szemben Magyarországon az állami működés zavarai miatt a rászorultság-vizsgálat olyan szempontokkal egészül ki, amelyek alkalmazása a segítő munka alapelvein kívül az alkotmányosan garantált polgári jogokat is sértheti (személyiségi és magántitokhoz való jog). Ezen nem változtat az sem, hogy a rászorultság-vizsgálatával összefüggő hatósági feladatok egy részét hivatalból szociális szakemberekkel végeztetik. A rászorultság-vizsgálatának a magánszférába való durva beavatkozást engedő, sőt azt elváró gyakorlata az, ami szakmai szempontból is megkérdőjelezi, hogy érdemes-e a szociális munkásoknak nagyobb szerepet szánni a segélyezési programok lebonyolításában. A kérelmező személyes autonómiáját messzemenően tiszteletben tartó országokban a rászorultság-vizsgálatát végző szociális munkás tevékenysége nem olyan mértékű, hogy az a segítő kapcsolat alapjait veszélyeztesse. A rászorulóknak személyes szférája iránt kevesebb empátiát mutató országokban a civil társadalom szervezetei bizonyultak kellően erősnek ahhoz, hogy vállalják a klasszikus szociális munka végzését. Magyarországon ma egyik feltétel sem adott, ezért félok, hogy a segélyezés jelenlegi rendszerében a családsegítő szolgálatok hatósági feladatokkal való terhelése fokozatosan ellehetetlenítené eredeti funkciójuk ellátását.

Helyi rendeletek. Az önkormányzatok rendeletalkotási gyakorlatából következtetni tudunk az együttműködési kötelezettség várható szabályozására is. Félok, hogy a felhatalmazást az önkormányzatok jelentős része a társadalom peremére szorult amúgy is gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező rétegnek az ellátásból való kiszorítására vagy az ellátás folyósításának az önkormányzat anyagi forrásaitól való függővé tételére fogja használni. Az egyik helyi rendelet például előírja az együtt nem működő támogatásának megszüntetését anélkül, hogy tisztázná, mik a feltételei a jogosultság újbóli megszerzésének. Az újbóli igénylés lehetőségének aránytalanul hosszú időre való felfüggesztése, illetve e határidő megállapításának hiánya sértheti az állampolgárok szociális biztonsághoz való jogát és a jogbiztonság követelményét.

Külön problémát jelent az is, hogy a törvény a családsegítő szolgálattal, illetve más „kijelölt szociális intézménnyel” való együttműködés előírását csupán lehetőségnek tekinti, és nem számol azzal, hogy a megfelelő intézmények, illetve szakemberek hiányában ez – akár az önkormányzati képviselőtestület akaratával ellentétben is – a jogosultsági feltételek területi egyenlőtlenségéhez vezethet: lesznek olyan önkormányzatok, amelyek előírják és

szigorúan érvényesítik az együttműködési kötelezettséget, s lesznek olyanok, amelyeknek erre esélyük sem nyílik.

(A családsegítő szolgálatok földrajzi elhelyezkedésében tapasztalható területi egyenlenségek legalábbis erre utalnak.) Ez mindenféleképpen felveti a hátrányos megkülönböztetés problémáját.

A fentiek alapján a vizsgált kérdésekre adott válasz az alábbiakban összegezhető:

1. Az, hogy a szociális munkások kötelezhetők-e hatósági feladatok ellátására, ezen belül klienseik beilleszkedési programjának ellenőrzésére, és így közvetetten a hatósággal való együttműködésük kikényszerítésére, önmagában nem alkotmányos, hanem adminisztratív kérdés.

Bár a szociális munka etikája megköveteli a kényszer minimalizálását, bizonyos esetekben a szociális munkás éppen a sérülékeny harmadik személyek védelme érdekében nem mondhat le a kliensével szembeni kényszer alkalmazásáról. Az így keletkező konfliktusokat a legtöbb országban a közigazgatási és nem kormányzati szervek közötti feladatmegosztás és együttműködés segíti feloldani. Általánosnak mondható, hogy az „igazi”, az önkéntesség elvét inkább figyelembe vevő szociális munkát a nonprofit szektor keretében végzik. Mindemellett fontos látni azt is, hogy a hatósági feladatokat ellátó szociális munkások családgondozást nem végeznek, azok pedig, akik tanácsaikkal, rászorultság-vizsgálattal segítik a hatóságok munkáját, abba nem vonódnak bele olyan mértékben, hogy az ellehetetlenítené a kliensekkel való további együttműködést. A hazai megoldás azonban merőben ellentétes az európaival, ezért jelenlegi formájában az alapvető jogok gyakorlását veszélyezteti.

2. Az a megoldás, hogy az állam megengedi a települési önkormányzatoknak, hogy a támogatás elnyerése fejében polgáraikat az együttműködési kötelezettség előírásának lehetővé tételével intézményes kontrollnak vessék alá, ellentétes az alkotmányos jogállamban vallott elvekkel, és sérti az állampolgároknak az emberi méltósághoz és a szabadsághoz való jogát. Néhány települési önkormányzat rendeletének ismeretében felvetődik – a segély megvonását követő újrajogosultság szabályozatlansága miatt – a szociális biztonsághoz való jog sérelmének a veszélye. Az eltérő helyi adottságokat tükröző jogi szabályozás a jogosultság feltételeinek területi különbözőségéhez vezethet, ami a diszkrimináció veszélyét veti fel.

Panaszosoktól kapott információk alapján kérdésesnek tartom, hogy a jelenlegi arányok mellett a szociális munkások mennyiben lehetnek képesek az egyéni integrációs programok kialakítására és levezénylésére. Félő, hogy túlterheltségük miatt – a pártfogó felügyelettel kapcsolatos tapasztalatokhoz hasonlóan – segítő funkciójuk egyre kevésbé tud majd érvényesülni, míg ellenőrző tevékenységük annál jobban kidomborodik.

A szociális törvény módosításáról szóló előterjesztés véleményezése során is jeleztem már, hogy a 37/C §-ban tervezett szabályozás gyakorlati megvalósíthatóságában alapvető problémákat látok. Panaszosok kérelmére indult vizsgálat megállapításai alapján az a véleményem alakult ki, hogy alkotmányos viaszasságot keletkeztetett a törvény azon rendelkezése, mely az ön-

kormányzatoknak felhatalmazást ad arra, hogy a segély folyósítását a családsegítőkkel való együttműködéshez kötheti.

Annak vizsgálatától, hogy a módosítás folytán kialakult helyzetben a családsegítő szolgálatok milyen adatok kiszolgáltatására kötelesek, és ez sérti-e a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXIII. törvénynek a különleges adatokra vonatkozó rendelkezéseit, jelen esetben eltekintettem, mert az eddigi megállapítások is elegendők ahhoz, hogy az alkotmányos visszásság fennállását megállapítsam.

Ajánlás

A vizsgálat megállapításai alapján az aktív korú, nem foglalkoztatott állampolgárok alkotmányos jogainak érvényesülése és védelme érdekében javaslom a népjóléti miniszternek, hogy a szociális igazgatásról és ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 37/C §-ának olyan értelmű módosítását kezdeményezze, mely szerint a családsegítővel való együttműködés nem lehet feltétele a rendszeres szociális segély folyósításának. Az önkormányzat arra kapjon felhatalmazást, hogy a segélyezett együttműködését – családsegítő szolgálattal vagy kijelölt szociális intézménnyel – a rendszeres szociális segélyen felül külön juttatással honorálhassa.